

THE SUNDAY MORNING BUSINESS HALACHA PROGRAM

גניבה וגזילה

Week 10

ב"מ קי"ג ע"א משנה 'אין פורטין' עד
'השאר', רש"י ותוס.
ב"ק קי"ג ע"ב 'אמר שמואל' עד
'ומשקל דמי'
טור שס"ט

לז"נ ר' שמואל-ל יוסף בן ר' מרדכי אהרן ע"ה

לז"נ שלום פנחס בן מרדכי א-ליעזר ע"ה

לז"נ ויצה בת ר' שמואל-ל זאב ע"ה
לז"נ לוי בן דוד שלמה
לז"נ שמואל-ל זאב בן לוי

A program funded solely by the Night Seder Bais Medrash
Please contact us for sponsorship opportunities



ב"מ קי"ג ע"א משנה 'אין פורטין' עד 'השאר', רש"י ותוס.

אין פורטין לא מתיבת המוכסין. לרצון דלמרי¹⁰ סתם גזילה לא היו יאוש צעלים א"ש ומ"מ קמני דנותן דינר ויחזיר לו השאר הואיל ואין ידוע בצדור שהס של גזל ור"ש נמי דלמרי סתם גזילה היו יאוש צעלים דהשתא ה"ל יאוש ושינוי רשות מ"מ אין פורטין משום דדבר מגונה הוא דמינה ויכס מיוחדת להנטיע שם גזילות שלהם ודרכו¹¹ כל שעה להניח שם:

נודדין פהריגים. צדירים (דף סח.) מפרש דלמרי בשפתיו סתם יאסרו כל פירות שצבולס עלי אס אינס של תרומה ומחשצ צבצו היוס נאסר אלא אותו יוס צלצד ואע"ג דצדירים שצבצו אין צדירים משום אונסא שרו ליה הכי מפרש הסס וה"ה שיכול לחשוב צבצו שעה אחת או רגע וכן נוהגים כשהאנסים¹² מדירים היהודים הדירים תחמיהם שלא יאלו לדור צעיר אחרת יכולין לדור¹³ סתם שלא יאלו וצלצס יתשצו היוס ואפי"ה הוא מפרש בשפתיו שלא יאלו מננו כל ימי חייו יכול להערים ולחשוב צבצו שום תנאי ואס מצטל בשפתיו צלחש כ"ש דהוי צטול גמור: שלא

"אבל איתיה במתא לא דאמרינן אימר לא אמרו ליה דאמרי אשכחניהו¹⁴ שליחא דב"ד ואמר ליה = ולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא אמרי אשכחיה בי דינא ואמרי ליה = ולא אמרן אלא דאתי ביומיה אבל לא אתי ביומיה לא אימא אישתלווי אשתלי אמר רבא דהאי מאן דכתיב עליה פתיחא על דלא אתי לדינא עד דאתי לדינא לא מקרעינן ליה על דלא ציית לדינא עד דציית לא מקרעינן ליה ולא היא הכיון דאמר צייתנא קרעינן ליה: אמר רב חסדא קובעים זמן שני וחמושי ושני זמנא וזמנא בתר זמנא¹⁵ ולמחר כתבינן רב אסי¹⁶ איקלע בי רב כהנא הוא ההיא איתתא דאזמנה לדינא בפניא ובצפרא כתיב עלה פתיחא א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא קובעינן זמן שני וחמושי ושני א"ל 'ה"מ גברא דאנים וליתיה במתא אבל איתתא כיון דאיתה במתא ולא אתיא מודדת היא: אמר רב יהודה הלא יהבינא זמנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי לא במעלי יומא טבא ולא במעלי שבתא¹⁷ אבל מניסן לבתר יומי ניסן וביומי תשרי לבתר תשרי קבעינן 'ממעלי שבתא לבתר מעלי שבתא

לא קבעינן מאי טעמא בעבידתיה דשבתא מרד אמר רב נחמן = לא יהבינן זמנא לא לבני כלה בכלה ולא לבני ריגלא בריגלא כי הוו אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו וכי לדידכו כנופיכו¹⁸ והאידינא דאיכא רמאי חיישינן: אם היה דבר שיש בו אחריות חייב¹⁹ לשלם: מתני ליה רבי לר"ש בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן בעי מיניה רב כהנא מרב מטה ומיסב עליה שולחן ואוכל עליו מהו²⁰ אמר לו²¹ תן לחכם ויחכם עוד: **מתני**²² אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס של גבאין ואין נוטלין מהם צדקה: אבל נוטלין הוא מתוך ביתו או מן השוק: **גמ'** תנא²³ אבל נותן לו דינר ונותן²⁴ לו את השאר: ומוכסין²⁵ והאמר שמואל²⁶ דינא דמלכותא דינא אמר רב חנינא בר כהנא אמר שמואל²⁷ במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי²⁸ במוכס העומד מאליו איכא דמתני לה אהא²⁹ ק"א ילבש אדם כלאים אפי' על גבי עשרה בגדים להבריה בו את המכס מתני³⁰ דלא כר"ע דתניא³¹ אסור להבריה³² את המכס ר"ש אומר משום ר' ר"ע מותר להבריה את המכס בשלמא לענין כלאים בהא קמיפלגי³³ דמר סבר דבר שאין מתכוין מותר ומר סבר דבר שאין מתכוין אסור אלא להבריה בו את המכס מי שרי והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי

אורחא לצבא³⁴ דבי דינא אכל חליף אצבא דבי דינא לא סמכינן אשיצבי דלמרי צי דינא אמרי ליה: אישתאי. שכוו שליחותם קודם שצב אותו פלוני לציו: עד דאתא צבי דינא לא קרעינא ליה. ואע"ג דלמרי אחינא אחינא: ע"ה ד"ה ציית צבי דינא. שאלמו [לו] לא תן לו ולא קיים: עד דציית דינא. ויפרע לו: לא מקרעינן ליה. ואע"ג דלמרי פרענא: ולא היא כיון דאמר דצייתנא קרענא. לאלתר דלמלא לית ליה... וזו השתא וטרם אכל צלחא³⁵ לדינא כל כמה דלא אתי אפקותא הוא: קובעינן זמן. ליוס שני בשבת ואס לא יצא מוזמנין אותו ליוס חמושי ואס לא יצא מוזמנין אותו ליוס שני ועד למחר לא כתבינן פתיחא שכל היוס מנתינין שמה יצא: לא יהבינן זמנא ביומי ניסן. אין מוזמנין אדם לדין צניסן וצתשרי שהן זמן קציר וצתיר: אבל³⁶ צתיר ניסן. שולחם שיצא ציוס פלוני צתיר: צבני כ"ה בב"ה. צאין לשמוע הדרשה בכל שבת אין אומרים לו צא ציוס שני לדין דממנע ולא חלי לבלה: בריגלא. צאין לשמוע הלכות הרגל קודם הרגל ל' יוס³⁷: כי אתו. מוצעין לקמיה דרב נחמן ציוס כלה להזמין בעלי דינין לדין: אמר דהו ובי לדידכו כנופיכו. לזוך דינכס הקהלתי אחכס: מטה ושולחן מדה. כיון דמדי דקאי צנו צית' הוא ולא מתחזי לעלמא כי פרה וחמור וליכא³⁸ זילותא דלציהון או דלמלא כיון דנפקי ועיילי אינשי לצתייהו וחזו להו איכא זילותא: ויחכם עוד. כפרה וחמור כן מטה ושלחן: **מתני**³⁹ אין פורטין. להחליף סלעים צפרוטות מיד מוכסין ליתול הפרוטות מתיבתן שנותנין צה מעות המכס וכן מכיס של גצאי המכס⁴⁰ שגזיה כסף גולגולת וארטונא לפי שהן של גזל: מותר ביתו. של מוכס מנעוהו שלו: או מן השוק. אס יש לו מעות צשוק שאין לוקח מתיבת המכס: **גמ'** אבל נותן⁴¹ לו דינר.

בבא קמא ותלמוד בבלי עש"ו והדר- עמוד מס 236 כב בבא קמא תלמוד בבלי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ב"ק קי"ג ע"ב 'אמר שמואל' עד 'ומשקל דמי'

(ע) דש"ו: **היכי מייאשי**. היה להם לתוע דין את כל אדם העובדים עליהם אלא ודאי לכן מתייאשים לפי שדין אין משלמין להם כלום משום דדינא דמלכותא דינא וצוקונטרס פ"י היכי מייאשי כלומר מי הו"י יאוש והא יאוש כתיב הוא ולא קני דאין כפן שניו רשות שהרי הן מונחים ברשות הרבים ושניו מעשה נמי ליכא דהשתא נמי הו"י¹ גויי דדיקלי מיקרו כדלמנר לעיל דהגוזל קמא (דף טז. עב): ולא

לך בזמן שהן מסורים בידך ולא בזמן שאינם מסורין בידך אבידתו מותרת דאמר רב חמא בר גור"י אמר רב מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת שנאמר ל' לכל אברת אחך לאחך אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לכנעני ואימא הני מילי היכא דלא אתי לידיה דלא מחייב לאהדורי בתרה אבל היכא דאתי לידיה אימא ליהדרה² אמר רבינא³ ומצאתה דאתאי לידיה משמע: תניא ר' פנחס בן יאיר אומר⁴ במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסור אמר שמואל טעותו מותרת כי הא דשמואל זבן מכותי לקנא דדהבא במר דפרזלא בר' זווי ואבלע ליה חד זוזא רב כהנא זבן מכותי מאה ועשרים הביתא במאה ואבלע ליה חד זוזא אמר ליה 'חוי דעלך קא סמיכנא רבינא זבן דיקלא הוא וכותי לצלחא א"ל לשבעיה קדם ואייתי מעיקרו דכותי מניינא ידע רב אשי הוה קאזיל באורחא הוא שבישא דגופנא בפרדיסא⁵ ותלי בה קיטופי דעינבי אמר ליה לשבעיה זיל חוי אי דכותי נגיהו אייתי אי דישראל נגיהו לא אייתי לי שמעו ההוא כותי דהוה יתיב בפרדיסא אמר ליה דכותי שרי א"ל כותי שקול דמו ישראל לא שקול דמו גופא אמר שמואל⁶ דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע⁷ דקמלי דיקלי וגשירי גישירי ועברינן עליהו א"ל אבי ודלמא משום דאיאוש דהו מינייהו מרייהו אמר ליה אי לא דינא דמלכותא דינא היכי מייאשי והא לא קא עבדי כדאמר מלכא מלכא אמר זילו וקמלו מכל באני ואינהו אולו וקמלו מחד באנא 'שלוחא דמלכא כמלכא ולא טרח ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מכוליה באני ומשקל דמי אמר רבא⁸ מאן דמשחבב בבי דרי פרע מנתא דמלכא וה"מ שותפא⁹ אבל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק ואמר רבא¹⁰ בר מתא אבר מתא מיעבט¹¹ ז'ה"מ דברלא¹² ארעא וכרנא דהאי שתא אבל שתא דחליף הואיל ואפייס מלכא חליף ואמר רבא הני דדיירי דרי בתוך התחום אסור ליקח מהן מאי טעמא משום דמערבא חיותא דמתא בהדיהו חוץ לתחום מותר ליקח מהם אמר רבינא אם היו בעלים מרדפים אחריהם אפילו חוץ לתחום אסור מכריז רבא ואיתימא רב הונא דמלקין לעילא ודנחתין לתתא¹³ האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי יאי ולא תבעו מיניה ואול ואסוד ליה בדיני דכותי על ישראל חבריה משמתינן ליה מאי טעמא דאינהו מפקי ממונא אפומא

משטין שלקח ג' זמקוס ד': ואמר. רב כהנא לכומי חוי דעלך סמיכנא וזני מונה אוחס כתי להוילא עלמו מן המעד ל"א כומי א"ל לרב כהנא חוי דעלך סמיכנא זו שמעתי: צ"ח.א. לבעק: מייקרו. פסקית של ז' העיקר קא ללרבי שהן עביס: דבותי מניינא ידע. מנין הפסקיס מנה אכל לא נתן עיניו כמה דקיס יש וכמה גביס יש: ש"בשא. ומורות: קפופי. אשכולות: היכי מייאשי. כלומר מי הו"י יאוש הא יאוש כתי הו"י (ט) ואין כפן שניו רשות שפיה"ר הן ושניו מעשה נמי ליכא דהשתא נמי גוצא דדיקלא מקרו: והא לא עבדי שליחותיה ברקאמר מ"ב.א. ואשתכח דלאו דינא דמלכותא הוא ואמרי עברינן עליה: ו"א טרח. אין עליו לטרוח וליקח מה אחר ומה אחר: באנא. בקעה: דמשחבב בבי דרי. היו ארבעה שותפין בגוין והביאו שלשה חלקן צימין¹⁴ והרביעי נמלא בגוין: פרע מנתא דמ"ב.א. בשביל כולם ולכשיצאו מצריחו אין יכולין לומר שק"י היה ולא שלנו ולא גבאי זה ישראל הוא שקנה מן המלך את המס אין כפן משום גול דדינא דמלכותא דינא ואם כומי הוא מותר לקנות ממנו: אריסותיה מפיק. דאין לו חלק בגופו של קרקע ואין עליו לפרוע חלק פעל הדין ולענין זמני לא מוצינין מיניה דגול הוא מה שנטלו מן הארץ: בר מתא אבר מתא מייבב. רשות ביד ישראל גבאי המלך למשכן בן העיר על מסן בן עיר מצרו דדינא דמלכותא דינא: והני מיידי דבור"א. (ג) אברזל ארעא¹⁵

מס קרקע שאכל פירות: וברנא. ספק גולגולת דשמתא דא: אב"א שתא דחליף חליף. (ג) והוא הגבאי כבר פרע למלך כל קצבה שקיבל עליו שנה שעברה ומעתה¹⁶ המס שלו ולו אין כח למשכן את זה על מצרכו: דדיירי דרי. עב"ס שיש להם צהמות ומזבזין מהן שדות בשכר: אסור ליקח מהן. צהמה שמתא נחמזבה¹⁷ עם צהמותיהם של ישראל ושל בני ישראל הוא: אפומא

בבא קמא תלמוד בבלי - פ"ו והדר - שמו"ס 237 כב בבא קמא תלמוד בבלי - הורפס עיי' תוכנית אוצר החכמה

שסט פרי רמז דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן
[א] אם מותר לקנות יין מכרם גזול: [ב] אם היהודים פורעים יותר מהעולים אי מיקרי דינא דמלכותא: [ג] אי דינא דמלכותא הוי אפילו בשאר ממון ולאן קרקע ובאי זה אופן נקרא דינא דמלכותא וצריך שיהיה דבר כללי:

שסט (ב) **אסור לקנות שום דבר** [א] מהגזול. ואסור להחזיק ידו ולסעדו בשום דבר מפני שהוא מחזיק ידי עוברי עבירה: (ג) והלוקח ממנו מטלטלין לפני יאוש דינו כלוקח מהגנב. שאם הוא גזול מפורסם צריך להחזירו לבעלים והוא יתבע לגזול. ואם אינו מפורסם עשו בו תקנת השוק שנוטל דמיה מן הגזול ומחזיר לו הגזילה והגזול חוזר ותובע מן הגזול (א*): (ג) ואם נתייאשו הבעלים קודם שלקח קנה. לדעת הרמב"ם קנה גוף הגזילה ומחזיר דמיה לבעלים [ו] ולדעת ר"י אין מחזיר כלום: (ד) (בא) כתב הרמב"ם אסור ליהנות מדבר הגזול אפילו אחר יאוש. והוא שיודע בודאי שדבר זה גזול. כיצד ידע בודאי שבהמה זו גזולה אסור לרכוב עליה. ידע בודאי שכית זה גזול אסור ליכנס בו. וכל כיוצא בזה. ואין נראה כן מהא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא דקלי וגשרי

(ב) **אסור לקנות שום דבר** מהגזול ואסור להחזיק ידו ולסעדו בשום דבר וכו'. ז"ל הרמב"ם נפ"ה מהלכות גזילה (ה"ה) אסור לקנות דבר הגזול מן הגזול ואסור לסעדו על שניו כדי שיקנהו שכל העושה דברים אלו וכיוצא בהם מחזיק ידי עוברי עבירה ועובר על ולפני עור לא תתן מכסול (ויקרא יט י) [ב] ע"ל וכנר נתבאר ענין שניו (פ"ה):

(ג) **ומה שאמר והלוקח ממנו מטלטלין לפני יאוש דינו כלוקח מן הגנב שאם הוא גזול מפורסם צריך להחזירו לבעלים וכו'.** כ"כ הרמב"ם נפ"ה הנוכר (ה"ו) וכנר הרי המגיד שיש חולקים לומר גזולן מסתמא הוא כגנב

(ד) **כתב הרמב"ם אסור ליהנות וכו'.** נפ"ה גזולה: ופ"ש ואין נראה כן מהא דאמר שמואל וכו'. והרי המגיד מ"ק קו"ט א"ו דהספד משום דליכא יאוש ושינוי רשות שנמסר לרבים וכן הדין שכל זמן שיש בדבר יאוש ושינוי ידע בודאי שבהמה זו גזולה אסור לרכוב עליה. ידע בודאי שכית זה גזול אסור ליכנס בו. וכל כיוצא בזה. ואין נראה כן מהא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא דקלי וגשרי

לומר גזולן מסתמא הוא כגנב מפורסם דקול יוצא לגזילה והעיקר שלל להוציא ספק מיד לוקח נלא דמיס אס לינו מפורסם [ג]:
(ג) **ומה שאמר ואם נתייאשו הבעלים קודם שלקח קנה.** כנר נתבאר ענין שניו (פ"ה) דילוש ושינוי רשות קני: ומה שאמר לדעת הרמב"ם ד"ל קנה גוף הגזילה ומחזיר דמיה לבעלים ולדעת ר"י אין מחזיר כלום. נתבאר ענין הנוכר (ה"ט):
(ד) **כתב הרמב"ם אסור ליהנות מדבר הגזול אפילו אחר יאוש שדבר זה גזול וכו'.** נפ"ה מהלכות גזילה (ה"ט): ופ"ש רבינו ואין נראה כן מהא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא וכו'. נתבאר בדברי הרב המגיד שכנע על דברי הרמב"ם ז"ל ואפילו לאחר יאוש זה פשוט דילוש כדי לא קני כמו שנתבאר (ה"ל) גיטא פ"ה (י"ו) והא דלמרינן נפרק

דרכי משה

שסט (א*) נתבאר לעיל סימן שניו (ס"ד) דיש חולקים בזה [א]:

פרישה

ממה שנמצא בד הגזול ולא כפי כן אמה שנמצא בד הגנב וק"ל ופ"ל שכנע רבינו "שדית כלוקח מהגנב" דמשמע דשוין הן י"ל לזמן הרמב"ם ספס ש"כ נפ"ה דגזילה ואפ"ל לזמנתינן דלפילו גזולן אס לינו מפורסם עשו ט פקנת השוק ולספוקי מהחולקים ואומרים דכל גזילה יוצא שם גזילה עליה והוא ליה כגנב מפורסם וכמ"ש המגיד משנה שם ה': (ג) לדעת הרמב"ם כ"י מחזיר דמיה לבעלים. פירוש מן הדין ומתקנת השוק מותר הדמים וכמ"ש פ"ט סימן שס"ט (פ"ג) נדעת הרמב"ם ע"ש. והא דכנע כלן בשם הרמב"ם ושם בשם הרמב"ם נראה דהיינו טעמא משום דהרמב"ם כ"י נפירושו נהיה דין האי"ל במקום שזכר שם גמרא מה שאין כן הרמב"ם שלל כ"כ נפירוש הגמרא אלף כפי הדין כן טעמו ומשום הכי כנע רבינו כלן לדעת הרמב"ם ור"ל לדעת הרמב"ם ש"כ נפ"ה הוא הדין (נדמאן) [נדמאר כן גס] כלן גזילה וי': (ד) כתב הרמב"ם אסור ליהנות מדבר הגזול אפילו אחר יאוש. שם נפ"ה דגזילה כ"כ: מהא דאמר שמואל כ"י. נפרק הנחל קמא דף קי"ג ע"כ:

דרישה

(ד) **ואין נראה כן מהא דאמר שמואל כ"י עד ופריך אביי דלמא משום פרייהו כ"י.** דע דשם אהא דפריך אביי דלמא משום דמיאש להו מרייהו משני וקאמר ז"ל אי לא דינא דמלכותא דינא היכי מייאש ופירש רש"י כלומר מי היה יאוש הא יאוש

הגהות דרישה ופרישה

שסט [א] ופירא להו דאפילו כגנב מפורסם עשו תקנת השוק:

הגהות והערות

שסט [א] עיין הגהות והערות לעיל סימן שניו אות ג': [ג] י"ע אם בחזרת ספר ד"ל הקנה כ"י או מסעדו כ"י הרי בכלל ולפני עור כ"י שורר הוא מחזיק ידי עובר עברה, ע"כ. הרי דמפרש איסור ולפני עור כ"י דקנה ומסייע משום לתא דמחזיק ידי עובר עברה, ומסתמא היינו טעמא רבכך דברי הרמב"ם כאן עולים בקנה אחד עם מ"ש בהלכות גניבה פ"ה ה"א, ע"ש. וחזין לכאורה והגזול עצמו אינו עובר בלאו דגזילה כשנתנו או מוכרז הגזילה, דאם לא כן ול מהא חשבון דמחזיק ידי עובר עברה, ודברי הרמב"ם יתפרשו כפשוטם, דעובר משום ולפני עור כ"י דעל ידו נעשה גוף גזול הגזול, וראה הגהות והערות לעיל סימן שניו אות עא שמכירה כחברה או שתייה, ואפשר דה"ם לחיובא כיון דסריס מוסף בגזילה, אבל עבירה חדשה תפרידת ליכא,

ד"ע. וע"ע הגהות והערות לעיל סימן שניו אות ג': [ג] י"ע אם בחזרת ספק קאמר דהמציא מחבירו עליו הראיה, או דכוותו להכרע כרמב"ם. ובאבן האויל (ה"ל) גניבה פ"ה ה"ו נקט כד ראשון, ועיין שו"ת מהרי"ט ח"מ סימן יב ופתחי חשן פ"ג ס"ד אות יא. וע"ע הגהות והערות לעיל סימן ט אות כה: [ד] לכאורה דאינו מבואר כן להדיא, רק דשם ס"ד הביא דעת הרמב"ם ורא"ש (הסוכרים כן) אחרון: [ה] ע"ע נכסת הגזולה לעיל סימן שניו הגב"י אות ו (הובא בהגהות והערות שם אות טז): [ו] בדפוס פ"יבי ד"י שאקוב לבעלים "הנגזול חוזר ותובע לגזול דמיו". (נראה דתיבת "הנגזול" ט"ס וצ"ל "הלוקח"): [ז] ראה ד" מלאכי כללי הריב"ה אות ט"כ:

רשות מותר ליהנות בו עכ"ל ואף על גב דכאן נמי נהמה זו שצד הגולן דלייאוש מינה בעליה כשהוא נטון אותה במתנה לאחר או מכרה הוה ליה יאוש ושינוי רשות צד המקבל מתנה או הלוקח שרוכב עליה ח' אפילו הכי אף על גב דקנה לה מכל מקום כיון דנאיסורא נאה לידו אסור לו ליהנות ממנה לכחלה ולא דמי להך דגשר שנמסר לרביס מקמי שהגיע הנאה לנגזלים ט' דליכא יאוש ושינוי רשות קודם י' לפיכך מותר ליהנות מהם ולעצור עליהם הדין:

(ה) מי שהוחזק גזלן וכו'. כסוף נכח קמח פלוגמא דרב ושמואל והלכה כשמואל דמי דלפילו מיעוט משלו שאינו גזול מותר ליהנות ממנו דמלין ואמרין האי מידי דיהיב ליה מדידיה הוא דעת רבינו מנחם דכיון דמנין כסוף הגזל נמרח (ק"ט): אין לוקמים מן הרועים נמר ומלכ וגדיים וכו' משום דחוקמו גנוב או רוב הדבר הוא גנוב ודלמילי במחלת סימן שני"ח (פ"א-ב) אדמיחא לה הך דשמואל וקיימא לן כרב דבעינן שיהא הרוב משלו כסתם ממיתין אי נמי ספירא ליה דהך פלוגמא דרב ושמואל מאימתי מותר ליהנות ממנו וכו' מידי דאיסורא הוא והלכה כרב באיסורי וכו"כ הרב המגיד בריש פ"ו דגנבה (ה"א) דזהו דעת רבינו מנחם והגאונים. ואיכא לתמוה על מ"ש כ"י ח"ל ומ"ש רבינו מנחם פסק עד שיהא רוב ממונו גזול י"ן

הגזל (ק"ג): גבי דינא דמלכותא דינא דלמא מייאשי מרומיהו מיניהו התם משום דליכא יאוש ושינוי רשות שנמסר לרביס וכן הדין שכל זמן שיש נכד יאוש ושינוי רשות מותר ליהנות בו עכ"ל: [א] אם מותר לקנות יין (מכוס) [מכרס] ז' גזול טריבי"ש סימן רע"ג:

(ה) ג גזלן אסור ליהנות ממנו וכו' ואם יש לו דבר שידוע לנו שאינו גזול מותר ליהנות ממנו אף על פי שהוא מיעוט ממנו עד שידע בודאי שהוא גזול. כלומר עד שידע טדאי שדבר זה שהוא רוצה ליהנות ממנו גזול הוא צדו כסוף נכח קמח (ק"ט). אימתי מותר ליהנות טו ממנו רב מאימתי מותר ליהנות טז ממנו רב

אמר עד שיהא רוב משלו ושמואל אמר אפילו מיעוט משלו ופירש רש"י אפילו מיעוט משלו מלין ואמרין האי מידי דיהיב ליה מדידיה הוא יודע דהלכה כשמואל דמי (בכורות ט"ז) וכו' דלמרינן במרחא דאורי רב יהודה כווסיה וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מהלכות גזילה (ה"ט): ומ"ש רבינו שרבינו חננאל (ב"ק שם ד"ה אימתי) פסק עד שיהא רוב ממנו גזול [א]. איני יודע טעמו:

פרישה

מדאורייתא ושמשום הכי נכח הר"ש דלא קידש בו אשה לריכה גט דשמה קונה מדרבנן עיי"ש וי"ל דמשום הכי נמי הקילו לענין הנאה גרידמא ולא"ת אכתי מאי ראה מיימי רבינו מזה דלמא שאני האס דליכא יאוש ושינוי השם דמעיקרא שם אילן עליה והשפא גשר י"ן וכשינוי השם אפילו [שינוי] הסור מהני לקנות עם הילאש כמ"ש בריש סימן שפ"א (פ"ט) וי"ל דלא מהא דקטלי דקלי למוד דייק אלף גם מלינן דמעשה המלך קיים וכמ"ש רבינו אמר זה כסוף סימן זה אף על גב דליט ביה שינוי השם כלל טו: (ה) מי שהוחזק גזלן כו' עד אף על פי שהוא מיעוט. פלוגמא דרב ושמואל כסוף פרק הגזל דף קי"ט והלכה כשמואל דלמרינן דמי ויטעם פירש רש"י דכיון שידוע לנו שיש לו מיעוט משלו מלין ואמרין דיהיב ליה מדידיה: ורבינו חננאל כתב עד שיהא רוב ממנו שאינו גזול. טעמו עיין דרישה:

דרישה

כסבות רבינו) וצ"ל דרבינו והמגיד משנה חפסו פירוש התוספות לעיקר שכתב שם ז"ל היכי מייאשי היה להן לחבוע בדין אח כל אדם העוברים עליהם אלא דאי לכך מתייאשין לפי שבדין אין משלמין להן כלום משום דדינא דמלכותא דינא עכ"ל. הרי לפנינו דלפירושם היכא דדאי מייאש מותר להנות ממנו דר"ק: (ה) ורבינו חננאל כתב עד שיהא רוב ממנו שאינו גזול. ז"ל ב"י איני יודע טעמו עכ"ל ור"ל דהא הלכה כשמואל בדיני דאמר דאפילו במיעוט ממנו סגי

חדושי הגהות

[א] רוב ממונו שאינו גזול כ"ל ומ"ש הרב כ"י איני יודע טעמו וי"ל לפי מה שקדם מבין דהלכה כשמואל דמי ואורי רבי יהודה כווסיה וכ"כ בדרישה ואח"כ המייה שפמה הלחם משנה (ה"א) גיטת פ"ו ה"א) וכו"כ על הרב כ"י שכתב שלא ידע טעמו שהרי הרב המגיד (שם) פירש טעמו משום דהלכה כרב באיסורי דנחמא ידע טעמו ולא נכון לו:

הגהות והערות

לאחרים: י' צ"ב, ולפ"י הוא הדין דילי כן במקבל מתנה או לוקח שרוכב עליה דאיכא יאוש ושינוי רשות קודם, בעת קנייתו, ודק אח"כ הוא ונהנה ממנו, בעת רכיבתו. ולמ"ש הגהות והערות לעיל אות ח דאף הבי"ח מפרש בנותא דפרישה, אתי שפיר: [א] עיין דבר אברהם סימן א ענף ו ד"ה וי"ל דדבר זה: יב' בדפ"ר דהפוס קניגסברג מ"ש רבינו" שם וי"ל כו'. תוסח מהדרותינו ע"פ כתי"י: יג' לפיכך בגמרא ר"בה, וכן מביאו הבי"ח, ועיי"ש הגהות והערות אות ז-ח: יד' עיי"ש בריש ושינוי מעשה נמי ליכא דהשתא נמי גזולא דייקלא מקור (וכבר העיר על זה בהלכה למשה פ"ה ה"ב לה ע"י-לו ע"א, עיי"ש): טו' כ"סופר ועם כל זה פריך תלמודא דילמא משום דאיאוש מרייהו דמשמע דביאוש לכר אפילו בלא שינוי השם מותר. וזה דוחק גדול כיון דבגמרא לא החכר שם אלא הך דקטלי דיקלי ועל זה בא פירכת אביי (הלכה למשה פ"ה ה"ב לה ע"ד): טז' כ"ה ברא"ש. ולפנינו בגמרא 'לקנות' (ובריף 'ליגבות'): יז' רא"ה חדושי הגהות אות א:

א"כמא לאחר יאוש שרי. והמגיד משנה פירן דהפס הכי קאמר דלמא משום דמייאשי בעליה ונשתנה הרשות שמסר לרביס ולכן מותר. והרמב"ם מיייר כשהוא עדין צד הגולן דלו הו' יאוש למוד ולא קני. ונראה דרבינו ספירא ליה דאין זה מיקרי שינוי רשות דמכל מקום הגשר נרשות המלך קאי [יא] ומה לי שהוא צד הגולן וטמן לו רשות להנות ממנו או נרשות המלך וטמן לו רשות לעצור עליה ועיין דרישה. וי"ל דספירא ליה לרבינו דאף על פי דיאוש כדי לא קני לכולי עלמא כמ"ש סימן שני"ג (פ"א) היינו לענין מורה שמוייב להסורו כשנא הנגול ובעכו אכל כאן אי שרי להנות מהגזילה שאי אפשר להסורו שהרי היא צד הגולן וההך דקטלי דקלי שהמלך לקמן ועשה מהן גשר ספירא ליה לרבינו דודאי מהני יאוש לענין שיקול ליהנות ממנה וכן י"ל בסמוך ס"ז ועיין לעיל סימן שני"ג ס"ג שם [יב] ה"א רבינו לשון הגמרא שנסמך רבא יג' אי יאוש קונה למוד

כדי הוא ואין כאן שינוי רשות שברשות הרבים הן עכ"ל. והתוספות (רי"ה היכי) הביא גם כן האי פירושא בשם רש"י ולא הקשו עליו כלום. וזה הפירוש הוא דלא כדברי המגיד משנה (הבאתי לשונו בפרישה שמיישב דברי הרמב"ם) ולא כדברי רבינו דלדברי רבינו קשה הא מסיק הגמרא דאי לאו משום דינא דמלכותא היה אסור לעבור עליו וליהנות ממנו וממילא כשאר גזלנים לא מהני יאוש לחדר להנות ממנו וגם סתירה ממנו להמגיד משנה דהרי כתבו דלא מיקרי שינוי רשות (וזהו

ז' בב"י דפ"ר 'מכוס' גזול, וכן בדפוס דיהונפורט, ובדפוסים מאחרים תוסח כבפנים, כנראה על סמך כנה"ג הב"י אות ג שכתב דצ"ל 'מכוס' גזול, (וכ"ה במפתחות המחודשים, אשר חיברן הב"י כמבואר בפתח השער דפ"ר, 'מכוס'): ח' פדנק"ב לשון דמקבל מתנה או לוקח חוינן לכאורה דאינו מפרש כמו שנראה בפרישה, דאיירינן כאן במשחמש בגיולה בעודה ברשות הגולן. מיהו אפשר דגם הבי"ח מפרש ככהאי גונא דפרישה (וכן מוכרח לכאורה מ"ש בהמשך, עיין הגהות והערות אות ט), רק דסבירא ליה דמשחמש בשל חבירו היא מדין הקנאה, ולא רק נתינת רשות בעלמא, וממילא דשפ"י הוה שינוי רשות, עכ"פ כלפי מה דמשחמש. ודעת הפרישה י"ל דמשחמש בשל חבירו היא נתינת רשות ולא הקנאה (וראה פסחים כט ע"א תר"ה בדין). אי"נ שפיר סבר דהוה הקנאה, רק כיון דלא לענין קנין גוף התופץ להיות שלו אלא להשמש בו, אין זה בדין שינוי רשות, דעיקר דין הגזילה על גוף החפץ ולא השמוש בו, וצ"ע: ט' גרא"ה דט"ס וצ"ל הנאה

(1) ד ועוד כתב המוכסנין והלסטים בחזקת גזלנים הם וכפ' סמונם מן הגזל ואסור ליהנות מהן. עפ"ה מהלכות גזילה (ה"ט) ומסיים זה שחזקת מאלל זה שהוא גזול: ומה שאמר רבינו גרשון דבריו בלסטים אבל לא במוכסנין שלא אסרו

אין יודע לו טעם עכ"ל דלהל ה"כ המגיד פירש טעמו לטעם. ומכל מקום להרמב"ם והרא"ש לכתב מיוצאם מהן ממתיקין דפרש"י לעיל סימן ע"ח ע"ש ועיין עוד בדברי הרב המגיד פ"ו דגנבה ופ"ה דגזילה:

אלא להחליף סמנו מתוך תיבתו וכי. כלומר דמתן פתק הגזל ומאכל (ק"ג) אין פורעין מתיבת המוכסין כאן ולא מתיבס של גנאין כב' ואין טוליס מהס דקה אצל טטל הוא מתוך צימו או מן השוק תנא אצל טטל לו דינר וטמן

(1) ועוד כתב המוכסנין וכו'. עפ"ה דגזילה ומסיים זה שחזקת מלכא זו שהוא גזול: ומ"ש רבינו גרשון דבריו בלסטים אבל לא במוכסנין וכו'. השיב עליו כ"י ואמר דלא המירו ליקח מתוך צימו או מן השוק אלא

לו את השאר. ופירש רש"י אין פורעין. להחליף סלעים בפרוטות מיד מוכסין לטול הפרוטות מתיבתן שומעין זה מעות המכס וכן מתיבס של גנאין המלך כג' שגזבה כסף גולגולתא ולרענא לפי שהן של גזל: מתוך צימו. של מוכס ממעשה שלו: או מן השוק. אם יש לו מעות בשוק למוכס מן המכס כצוה חזי דינר וטמן לו הפרוטות חייב לו דינר כסף ומקבל ממנו פרוטות כצוה חזי דינר וטמן לו הפרוטות מידו עכ"ל. ונראה לומר שלא המירו ליקח מתוך צימו או מן השוק אלא מעות לפי שאין מושעין להם מעות גזל אלא בטולס מתוך מינה המיוחדת להטיל בתוכה מעות המכס אצל דבר של מאלל אפילו מתוך

מעות אצל דבר של מאלל אפילו מתוך צימו אסור וחו שסיים הרמב"ם שחזקת מאלל זה שהוא גזול ע"כ וטוסאף מוטעם נודמנה לו להדי' בצפרי הרמב"ם שהרי בכל ספרי רמב"ם שצדיק כחוב שחזקת מלכא זו שהוא גזול ועל מלכא המוכסנין והלסטיים אמר שהוא בחזקת גזול ולפיכך אסור ליהנות מהן מכל דבר שנעלם בין מעות מתוך צימו בין דבר מאלל ושאר דברים. אצל הכותב כמ"ש כ"י ועוד י"ל דהנאה ממנו עלי נמינת דבר חילופו הכל אסור אפילו מתוך צימו אצל ליתן דבר חילופו שרי מתוך צימו או מן השוק ואינו אסור אלא מתוך מיבתו וכו' והכי נקטינן כהרמב"ם:

פרישה

ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה. ואף על גב דרבינו לעיל כריש סימן ע"ח (פ"ה) כמכ דאסור לקנות מהגנב אם רוב הדבר הוא גנוב כחכמי שם דלא קשה מידי ועיין דרישה מ"ש עוד מזה בשם המגיד משנה: וכן כתב הרמב"ם. שם עפ"ה דגזילה ועיין מ"ש דרישה: (1) ועוד כתב המוכסנין

כו'. פירש הרמב"ם כמב גס זה שם פ"ה דגזילה ומסיים זה שחזקת מלכא זו הוא גזול ועיין מ"ש דרישה: שלא אסרו אלא להחליף. ר"ל הא דמתן פתק הגזל ומאכל דף ק"ג ע"ה אין פורעין מתיבת המוכסין כ"י דוקא חילוף אסור אצל מה שיש לו בצימו מותר ועיין דרישה:

דרישה

והגם שם בגמרא מסיק דאורי רבי יודא כוחיה ית' וג"ל ליישב דסבירא ליה לרבינו חננאל דרין גולן הוא כרין גב ובגב תנן (ק"ה) דאין לוקחין צמר מן הרועים מפני שחזקתן גנוב הוא בין אף על גב שיש בידי גס כן מיעוט שאינו גנוב יט' וכמ"ש רבינו לעיל ריש סימן שני"ה (ס"א-ב) בהדיא וגם הרמב"ם בפ"ו מהלכות גזילה כ' וכבר כתב המגיד משנה על הרמב"ם בפ"ה הגזילה שדבריו נראין סותרין אהרדי וכתב רצ"ל דסבירא ליה דיש חילוק בין גניבה לגזילה. ורבינו חננאל סבירא ליה דאין חילוק ביניהן וכיון דהמשנה הגיל מסייע ליה לרב משום הכי פסק רבינו חננאל כוחיה גס בגזילה. והמגיד משנה כתב שם עוד ישוב אחר לדברי הרמב"ם ז"ל דיש חילוק בין רוב "הדבר" לרוב "הממון" דבגניבה כתב רוב "הדבר" אסור ובהלכות גזילה כתב רוב "הממון" והוא מותר וזה עיקר עכ"ל וכוה נתיישב גם כן דברי רבינו דל"ת אהרדי מ"ש כאן למ"ש בסימן שני"ה ועיין מ"ש שם בדרישה: (1) וגרשון דבריו בלסטים כו'. ז"ל כ"י נראה לומר שלא התירו ליקח מתוך ביתו או

מן השוק אלא מעות לפי שאין חוששין להן משום גזל אלא בטולס מתוך חיבה המיוחדת להטיל בתוכה מעות המכס אבל דבר של מאלל אפילו מתוך ביתו אסור לפי שחזקתן של מוכסנין שהן ועבריהן גזולין כל דבר מאלל מבני אדם ואין מחזיקין בידין מידאה חזו שסיים הרמב"ם שחזקת "מאלל זה שהוא גזול" עכ"ל כ"י. ודבריו תמוהין הן בעיני דמאלל מאן דבר שסיה הא מתחיל וכתב ז"ל בני אדם שחזקת כדן כל ממונם מן הגזל מפני שמלאכתן מלאכת גזל כגון המוכסין והלסטיין כ"י הרי שנקט בלשונו ממון ולא הזכיר מאלל ועוד דמוכסין דומיא דלסטיין כתב דראי אפילו סממנתם דלסטיין אסור להנות. ומ"ש כ"י שסיים הרמב"ם וכתב שחזקת מאלל זה שהוא גזול נראה שנוטחא משוכבשת נודמנה לפניו שדפוס גדול וכדפוס קטן מהרמב"ם נרפס שחזקת מלאכת זו גזול ור"ל מלאכת הלסטיין והמוכסנין והיא הגירסא הנכונה שהרי התחיל בלשון זה וכתב מפני שמלאכתן מלאכת גזולין וק"ל כהן: עוד כתב כ"י ביישוב דברי הרמב"ם ז"ל ועוד י"ל דסבירא ליה להרמב"ם

הנהגות והערות

(ח) והנאונים ז"ל אפשר יהיו גורסים אורי ארא רי"ל כמ"ש הרב המגיד ז"ל גירסא זו וכיון דארא רי"ל לא היה תכס מפורסם ושמש שלהם היה כמ"ש רש"י ז"ל אין ראיה מהוראתו וחזר הרין דקיימא לן כרב באיסורי (הלכה למשה פ"ה ה"ח לח ע"ב): יט' וכן מבאר ברברי רבינו חננאל עצמו שהו אחר מטעמיו, (והובא גם באור זרע סימן תסו): כ' צ"ל "גניבה". עיי"ש ה"א: כאן צ"ל במשנה ז"ל מתיבת המוכסין: כב' מפני שהן גזולין ואין קניין ביאוש (ראב"ד שם). וברש"י שם הקשה עליו, דרין דמצות המלך היא שאין מתיאשים, כעין גניבה, ועוד הלא פורשות כל איש ואיש אינן נכרות אורי של פורשן שיחזירנה לו ואינו של שפען, ולא דבר מסיים הוא כ"י והבעלים מתיאשים מאותן פרוטות ואף על פי שאינן מתיאשין מן התשלומין והרי הם ככלים שנתחלפו בבית האומן כ"י. לפיכך ג"ל ולא מפני שלא מתיאשו הבעלים אלא שלכתחילה אסור, כיון דבעלמא ברבר המסויים בדכותיה לא היה הקנין גמור עד שיבואו ליד זה הפרט מהן ויאוש כ"י לא קני וכו' אורי ליהיה עדיין לא היה קניו ביד הגזולן דבדי רידיה הן שינוי רשות, הלכך להחזיק בעלמא ולגזור שלא לקנות מן המוכסין הגזולין אסור לתחלה, עכ"ל. ועוד זה נחלקו גם התוספות (ד"ה אין) הרא"ש (ס"ו ט), עיין שם: וז"ל רמב"ן (מלחמת ה' מא ע"ה ד"ה ועוד בא"י) אלא הכי פירושא (וברייתא ק"ד ע"ה א"ה נטל מחזיר לבעלים הראשונים כ"י ואיכא דאמרי אם בא להחזיר חזיר לבעלים הראשונים) ואם בא לנצח יד שמים מחזיר לבעלים הראשונים כ"י וברוך חשובה משמע לפי רעונו של בעל המאור ז"ל והיינו באיסורא אתא ליהיה אף על פי שעכשיו

קנאו ובלישנא בתרא אמרין שאפילו לצאת ידי שמים אינו חייב אלא אם רצה להחזיר שאמר אי אפשי בממון שאינו שלי יחזיר לבעלים הראשונים זה הלשון לא לצאת ידי שמים משמע אלא לפנים מן שורת הרין ולפנים משורת ידי שמים. ולפיכך השמיטה הרב הגדול ז"ל דקיימא לן כלישנא קמא היינו רישא דמתניתין דקניין אין פורעין לא מתיבת המוכסין דאף על גב דראיש ואם פרס קנה אסור לעשות כן ויאוש כ"י לא קני ולישנא בתרא לא פליגי ארישא דמתניתין, ע"כ. מבאר דגדר האיסור משום דבאיסורא אתא ליהיה אף שעכשיו קנאו, ולי"ע מה סיבה של איסור זה, דזה דאי דאין ר"ל שהלוקח עצמו נעשה גזול בקניינו, דאם כן יתחייב בתשלומין מעיקר הרין: ולפ"י רש"י שיהא בפניו לכאורה, ז"ל (אהא דאין מקבלין מהם צדקה) שהו כחזוק ידי עוברי עברה וכמעט שהם סבורים שתהא צדקתם תיבת גולתם ואין מוקיין עצמן להשבות, ע"כ. היינו דמפרש טעם משנתנו משום הא דאסור לקנות דבר הגזול כ"י (עיין טוב"י לעיל ס"א והנהגות והערות שם אות ב), שלכך הוכרח להשמיטנו שגם קבלת צדקה בכלל חזוק יד (ולעצמי הרש"י ורא"ש, וכל שכן לעצמי הראב"ד רמב"ן ותוספות ואליבא דרבנן לכאורה דשיטת דקבלת צדקה לא עדיף עכ"ש מפורטין, ולמה לו להמאירי להאריך בנתינת הסבר נוסף): כג' צ"ל כ"י גבאי "המכס", ועיין רש"י א"ש בסוגיין (מהר"י י"ט תשנא) בהערות המהר"ר צ"ח 166: כדן בכת"י בני אדם "שחזקתן". ולפינו ברמב"ם בני אדם "שחזקתן גזולין חזוקת" כל פתתם כ"י: כהן) עיי"ש שניי נוסחאות (מהר"י ר"ש פונקל):

(1) גפילו לו מוכסין וכו'. משנה פרק הגבל נזרע הנאמיה ריש סימן שס"ח (פ"ג) ומוכס הוא גזלן ויש מפרשים שכתב רבינו בסיומן שס"ח איירי צדוע שהחייב דהכי קאמר נמי תלמודא דלעולא הא דתנן מפני שהבעלים מתייאשים מהן איירי צדוע ולא כן הכי נמי לשון רבינו דאמר מפני שהבעלים מתייאשים מהן איירי צדוע אבל נקמם לא הו' יאוש אפילו בגזלן ישראל ולהרא"ש איירי הכא אפילו נקמם ונמוכס ישראל ואפילו הכי הו' יאוש ורבינו כתב כאן נקמם ונקמן על מ"ש גריש סימן שס"ח:

דמו אסור לפי שחוקמן של מוכסין שהם ועמדיהם גזילים כל דבר מאכל מנני אדם ואין מוסה צדס מיראמס מהס חכו שסיס הרמב"ם שחוקם מאכל זה שהוא גזול נן ועוד יש לומר דכירא ליה להרמב"ם דלא המירו לפרוע מהס מתוך דמו או מן השוק אלס משוס דאינו נהנה מהגזל ממש שהרי אינו נוסן לו המעות נממנה שהרי הוא נוסל דינר פמתיסס הילכך כל שאינו מהמיסס המיוסדסם לכך שרי אלל ליהנוט מהס ממש צלי נפינע דבר סילוסו אפילו מסוך דמו או מן השוק אסור: ודע דהא דמנא אלל נוסן לו דינר ונומן לו אם השאר

ממנו מתוך תיבתו דכל מה שיש בה הוא בחזקת גזל לפי שנוטל יותר מקצבתו. אבל מה שיש לו בביתו או אפילו בשוק שלא בתיבת המוכסנים מותר לישא וליתן עמו. ואפילו מתיבתו אם הוא חייב לתת לו חצי דינר ואין לו יכול ליתן לו דינר שלם והוא מחזיר לו חצי דינר מתיבתו: (1) ה גטלו לו מוכסין חמור או כסות ונתנו לו

השמיטה הרי"ף וגם הרמב"ם לא הזכירה צ"ה מהלכות גניבה כו' וכתב הרב המגיד (סס) שאינו יודע למה:

(1) ה גפילו לו מוכסין חמור או כסות ונתנו לו חמור או כסות אחר הרי זה שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהם וכו'. משנה בפרק הגבל ומאכלי (ק"ד). נטלו מוכסין סמורו ונמנו לו סמור אחר הרי אלל שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהס. חו' לשון הרמב"ם בפרק ה' מהלכות גזילה (ה"י) נטלו מוכסין כסותו והסמורו לו אחרת הרי זו שלו מפני שזו כמכירה היא וסוקפה שנפלאשו הבעלים ממנה ואינו יודע שדאי שזו גזילה:

פרישה

חייב לו מצי דינר" משוס שהוא ככלל הטעם שכתב שאסור סילוף הוא מטעם שאסור ליהנוט ממנו כ"כ בעל שלמי גטריס דף (מ"ב ע"ב) (מ. פ"ט ס' ו) ולא כהמגיד משנה שכתב שס צ"ה שאינו יודע למה השמיטוהו לו: (1) גפילו לו מוכסין כו'. כן הוא נמשנה וגמרא הגבל נזרע נפירס רש"י שס דקנאו הרי צילוש וסניו רשום:

דרישה

דבר אלא מהמוכסין שחוקת כל ממונם מהמכס שאין להם אומנות אחרת אלא זו ואו פשיטא דאין חילוק בין מוכס לגזלן דפשיטא נמי אם יש לגזלן אומנות אחרת וממון אחר דאוחו ממון מותר ולא חילוק בגמרא אלא משוס דמסחמא המוכס ממון של מכס מניח בתיבתו ובביתו יש לו ממון אחר עכ"ל כח: (1) גפילו לו מוכסין כו'. כבר כתבתי בפרישה שזה הדין הוא מהמשנה דהגבל בתרא דף קי"ד ע"א ובגמרא קאמר שם עלה זיל תנא אם נטל מחזיר לבעלים הראשונים (ופירש רש"י ופליגא ברייתא אמתייתין) קסבר יאוש כדי (שנתייאשו הבעלים ביד מוכסים) לא קניא ומעיקרא (כי אתא ליד שני) באיסורו בא לידו. איכא דאמרי אם בא להחזיר (שחסיד הוא) יחזיר לבעלים הראשונים (ולא למוכס) מאי טעמא יאוש כדי קני מיהו אם אמר אי אפשר בממון שאינו שלי מחזיר לבעלים הראשונים עכ"ל הגמרא עם

ואין לו אלא דינר שלם נותן לו דינר שלם והוא כו'. כל"ל כטן וטעמו מפני שהוא כמציל מידו רש"י. פירוש אף אם נהנה מזה הסילוף שטמן לו פירוטה שצריך להולאמו מכל מקום מותר מהאי טעמא דלא לא נהנה פשיטא דמותר דלא אסרו להסליף מהס אלל דאסור ליהנוט ממשתיסהם סקן נחוקק גול ומשוס הכי השמע הרי"ף והרמב"ם גם כן דין זה דלאס היה

דלא התירו לפרוט כזן מהן מתוך ביתם אלא משוס דאינו נהנה מהגזל ממש שהרי אינו נותן לו המעות במתנה אלא נוטל דינר תחתיהן הלכך כל שאינו מהתיבה המיוחדת שרי אבל להנות מהם ממש בלא נתינת דבר חלופו אפילו מתוך ביתו או מן השוק אסור עכ"ל. גם ישוב זה אינו ברור הוא בעיני דהא סתמא כתב הרמב"ם דאסור להנות מהם משמע כל הנאה שבעולם אסור: והנלע"ד ביישוב דברי הרמב"ם הוא דהרמב"ם איירי במי שידוע שכל ממונו הוא מהגזל ומהמכס והכי דייק לשונו שמתחיל וכתב ז"ל בני אדם שחוקתן גזלנין חזוקת כל ממונם מן הגזל כגון המוכסים כו' הרי שקאי במוכס שהוא מחזוק שכל ממונו הוא מהמכס ואתא לאשמעינן דלא תימא אף שכל ממונו מן המכס או מהגזלנים מכל מקום מותר להנות ממנו. שוב מצאתי בשלטי גבורים (פ. אות ב) שכתב גם כן כן חז"ל אין זו השגה כלל דהרמב"ם לא

חדושי הגהות

[ב] לפנינו שחוקם מלאכה זו שהוא גזול וכבר ממהו הפרישה והסיני וכמו כי נטמא משוכסם הימה לפני הרב כ"י:

הגהות והערות

מון ז"ל ואף שהוא משוס דבר מגנה ואפילו הכי אסור קא משמע לן בברייתא דהא לא נאמר במציל מידו כשנותן לו דינר כו' כיון שהוא משוס דבר מגנה. ואפשר דהיינו טעמא של הרי"ף ורמב"ם ז"ל שלא הזכירו הברייתא כיון דדבר פשוט הוא מה גם שכבר השמיענו בהלכות עבודה זרה דמותר לפרוע מלוה על פה מן הגרים כיוס אידם משוס דהוא כמציל מידם אף על גב דאיכא איסור דאדיל ומרדה כמ"ש שם רש"י ז"ל וסמכו אמ"ש התם כל שכן הכא דאין הטעם אלא משוס דבר מגנה, ועינין מ"ש בספר קול הרמו. ודעת הרמב"ם ז"ל נראה שהוא כדעת הרא"ש ז"ל דהטעם בכאן משוס דבר מגנה שהרי כתב ברין הבא אחר זה (ה"י) נטלו מוכסים כסותו והחזיר לו אחר אלו שלו כו' שחוקתה שנתיאשו הבעלים ממנה. גם מ"ש ואינו יודע בודאי שזו גזילה אפשר שכיון למ"ש התוספות דאפילו לרבנן דאמרי סתם גזילה לא הרי יאוש בעלים הא דקתני נותן דינר ויחזיר לו את השאר היינו הואיל ואין יודע בבירור של גזל כלומר וככהאי גוונא מותר כיון שהרי כמציל מידם כמ"ש הדין ז"ל דהליגן ולפעמים נותן בו שאר מעות, נמצא דהיינו טעמא דברייתא משוס דאינו יודע בבירור שהוא גזל וככהאי גוונא שהוא כמציל מידם מותר. ח"ש הרמב"ם נמי לקמן נטלו מוכסים כסותו כו' הרי אלו שלו כו' כיון שאינו יודע בודאי שהוא גזילה כלומר ואף על פי כן היינו טעמא דהרי הן שלו מפני שמציל מידם דהתם נמי שייך (היינו) [הן] טעמא. וכיון שכן אפשר דלוח לא התרוך הרמב"ם והרי"ף ז"ל להביא הברייתא שסמכו אמ"ש אח"כ דין המשנה דנטלו מוכסין כסותו כו' דהתם נמי היינו טעמא שהרי כמציל מידו ואינו ברור שהוא גזול כו' (הלכה למשה פ"ו ה"ט לט ע"א-ב). ומ"ש שדעת הרמב"ם כהתוספות ורא"ש, עיין הגהות והערות אות כב. ובעיקר דעת הרי"ף ורמב"ם שהשמיטו דין זה, עיין גם חידושי הראב"ד בסוגיין ובזהרות המהיר שם אות לב:

כזן צ"ה מהלכות גזילה: [כזן] כ"ה בפרוט קניגסברג וכת"י, ובדפוס ר"ל פרוע: [כח] לפנינו בשלטי גבורים היברים כתובים בנוסח אחר, אבל תירד שורים למ"ש בעל הדרישה משמו: [כט] אפשר דבא לאפוקי מנוסח דפוס פייבי די שאקו, ואין לו אלא דינר שלם והוא מחזיר כו', דתיבות ינותן לו דינר שלם" וסרות. אינו מנוסח טור הנדפס עם ב"י דפרי"ך (שהיא נוסח מהדורותיו). ובדפוסים מאחרים הנוסח כבעל הפרישה, והוא על פי חדושי הגהות דפוס דיהרנפורט אות ג שכתב להגיה כן פנים הטור על סמן דברי הפרישה: [ל] וקשה, דאם כן מה השמיענו התלמוד הא דתנא נותן לו דינר כיון דבכלל מ"ש במתייתין הוא, אלא דאי בא ללמדנו כמ"ש הוא עצמו ז"ל דמשום דאפשר שיתכין לתת לו דינר שלם משוס שהוא צריך למטבע כדי שיחזיר לו המוכס חצי דינר מטבע ונמצא שנהנה בחילוף זה הא קא משמע לן דשורי מפני שמציל מידו כמ"ש רש"י ז"ל, וכיון שכן הורא קושיא לרוכתא למה השמיט זה הרמב"ם והרי"ף ז"ל דאף שיש לו הנאה בחילופו שרי מפני שמציל מידו. גם מ"ש דהוא הדין לכל כיוצא בזה שאינו מגיע לו הנאה מותר יש לבעל דין לחלוק ממ"ש התוספות (ד"ה אין פורטיין) לרבי שמעון דסתם גזילה הרי יאוש בעלים דהשתא הוה ליה יאוש ושינוי רשות מכל מקום אין פורטיין משוס דדבר מגנה הוא דתיבתו וכיוס מיוחדת להצניע שם גולות שלהם ודרכו כל שעה להניח שם והרא"ש (ס"ו) ותיבתו רבינו יוחסן ז"ל כתב דמתייתין ה"ט אפילו לרבנן דכל מה שהמוכס והנבאי נוטל הרי יאוש בעלים ואפילו הכי דבר מגנה הוא. ומה שהקשה עליו מהרש"ל ז"ל שם (ס"ו י"ח) דאם כן מאי קא משמע לן ברייתא דנותן לו דינר כו' תיפוק ליה דהו' לאחר יאוש ומשוס דבר מגנה אין סברא כלל שיפסיד את מעותיו כו' י"ל דכיון דבמתייתין קאמר אין פורטיין אף שאינו נהנה מן הגזל ממש כמ"ש לעיל בשם

ומה שאמר בשם הרמב"ם ואם תלמיד חכם ותיק הוא ומהמיר על עצמו מחזירו לבעלים. נפרק המזכר (סע) וטעמא מדגרסינן צמרא (סע) עלה דמתניחין מנא אס נטל מחזיר לבעלים הראשונים קסגר יאוש כדי לא קני ומתיקרא נאקורא אפא לדיה ואיכא דאמרי אס נא להחזיר יחזיר לבעלים ראשונים מאי טעמא יאוש כדי קני מיהו אי אמר אי איפשי צממון שאינו שלו להן מחזיר לבעלים הראשונים ופירש רש"י אס נא להחזיר. שחסידי הוא: יחזיר לבעלים הראשונים. ולא למוכס: ופסק הרמב"ם כלישנא נהרא דאמי כהמס ממניחין הרי אלו שלו מדינא ואף על גב דבעלתא קיימא לן יאוש כדי... לא קני ואף על גב דכי אפא לדיה הוה ליה יאוש ושינוי רשות מכל מקום נאקורא אפא לדיה הכא שאני שהיא כמכירה שהרי לא נתנה לו בתנא אלא תמורת תמורה ונמלא שאינו נהנה מן הגזלה ואינו יודע טדאי שזו גזלה כלומר דבעטה שנמנה לו לא ידע שהיא גזלה ואף על פי שחזקה גזלה נקמחא וגם אפ"כ ידע שהיא גזלה וכדקמיי מחזיר לבעלים הראשונים מכל מקום כיון דבעטה שנמנה לו לא ידע שהיא גזלה וגם אינו נהנה ממנה שהרי תמורת תמורה נמנה לו לא אמרינן נאקורא אפא לדיה וכיון דאיכא יאוש ושינוי רשות הרי אלו שלו מדינא ואס נא להחזיר על עגמו שלא לקמוך על דברים הללו וכיון דליגלגא מילתא שגזילה היתה חשיב ליה דנאקורא אפא לדיה ומשום הכי רוצה להחזיר יחזיר לבעלים הראשונים ולא למוכס:

חמור או כסות אחר הרי זה שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן והרי הוא ממונו כאילו מכרו לו (א). וכתב הרמב"ם ואם תלמיד חכם ותיק לן הוא ומחמיר על עצמו מחזירו לבעלים:

ומ"ש והרי הוא ממונו כאילו מכרו לו. הוא לפי דעתינו יאוש עם שינוי רשות אבל יאוש כדי לא קני לכן אמר רבינו שזה שהחליף ונתן לו כסות אחרת ותמורה אחרת חליפין אלו הוה כמכירה ואס כן איכא יאוש ושינוי רשות: ומ"ש בשם הרמב"ם דאם תלמיד חכם ותיק וכו'. הכי אפא אפא הכס צממא נטון אחרון ואיכא למידק מדברי הרמב"ם דפ"ה כמב נטון מוכסין כסותו והחזירו לו אחרת הרי אלו שלו מפני שזו כמכירה היא וחזקה שנתייאשו בעלים ממנה ואינו יודע טדאי שזו גזילה ואס היה ותיק וכו' ונפ"ו (ה"ג) כתב המגיל מיד לטעמי ישראל וכו' ומחלק בין ישראל לגוי כדקאמר רב אשי צממא ואס כן למה לא חילק נפ"ה גם כן בין ישראל לגוי אלא כתב נקמס חזקה שנתייאשו בעלים ממנה ומשמע בין גוי בין ישראל וכו' דכתב אפ"כ (ה"א) כמה דברים אמורים שהמוכס כלטעמי חמין שהמוכס גוי או מוכס העומד מאליו וכו' אלמא דבין גוי ובין ישראל קאמר חזקה שנתייאשו בעלים ממנה וכו' לאיזה לורך כתב נפ"ה מפני שזו כמכירה היא וחזקה וכו' ואינו יודע טדאי שהיא גזולה. ונפ"ו גבי המגיל לא אמר שהוא שלו אלא מטעם שנתייאש ממנו דהכי פני: ובראיה דהגלה שאני דכיון דכבר נתייאשו ממנה הבעלים המגיל מידו של גזן כאילו מגיל מן הנהר דמי לטן ואפילו יודע שהיא גזולה וכה וכו' מכירה ומשום הכי שנינו במשנתנו המגיל מן הנהר או מן הגוים מן או מן הלסטים אס נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו דאפא לאורוי דהוה ליה כמגיל מן

דרכי משה

(א) וכתב המרדכי ריש הגחל בתרא (סי קמא) הא אם לא הוי יאוש בעלים צריך להחזיר לבעלים בתנא ולא דמי להא דאמרינן נוטל מבעל הבית מה שהנהגו רהני מילי היכא דטרחה והוציא הוצאות כדי להשיב לבעלים לן או נוטל מבעל הבית מה שהנהגו להן עד כדי דמיהן אבל גבי ליסטים ומוכסים דלא טרח לן צריך להחזיר לבעלים בתנא ועיי"ש:

פרישה

ומ"ש רבינו והרי הוא באלו מכרו לו. כלומר אף על גב דיאוש כדי לא קנה ואמר הכא וטעמו מביט גזן לא ממשע שינוי רשות כמ"ש רבינו בסיומן שפ"ה (פ"ו) אלא אס כן הגזן מעצמו מכר או נתן אפילו הכי כאן קנה דזה מחשבו כאלו מכרו לו ועיין דרשה וק"ל: מפני שהבעלים מתייאשין. הא אס ידוע שלא נתייאשו לריך להחזיר: ומ"ש רבינו בשם

דרישה

פירוש רש"י. וצ"ע דבמשנה פירש רש"י דקנינהו האי שנתנו לו בראש ושינוי רשות וזה דלא כחד מהני לישני דהא באיכא דאמרי מסיק וכתב דטעמו דס"ל יאוש כדי קני לא: ונ"ל ליישב דמ"ש באיכא דאמרי יאוש כדי קני לאו דוקא קאמר אלא כלפי מ"ש בלישנא קמא דצריך להחזיר וחשבו לייאוש כדי וברדאי היינו טעמא אף שהמוכס נתנו לו לזה תחת שלו לא חשבו למכירה ולשינוי רשות כיון דלא מרצונו נתן לו המוכס אלא על ידי שזה הגזול תבע ממנו את שלו והוה ליה כאלו נכנס זה הגזול ולקח לזה מבית המוכס שלא ברצונו דלא מחשב שינוי רשות כמ"ש רבינו בסיומן שפ"ה וסברא זו כתבו התוספות בהדיא בפרק מרובה דף ס"ו (ע"ב) (בסוף ד"ה אמר עולא מנין לייאוש כדי עיי"ש) לכן ובוה פליג עליו האיכא דאמרי ואמר דגם זה מחשב לשינוי רשות ולמכירה כיון שנתנו לו תחת שלו ומשום הכי פירש רש"י במשנה דקנינהו בראש ושינוי רשות וברדאי ליכא מאן דפליג בהא דיאוש כדי לגמרי לא קני וק"ל: ובראיה שזהו דעת רבינו שסתם וכתב ד"ל הרי זה שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן והרי הוא ממונו כאלו

הגהות והערות

לאן ובעיני זה בגליון הש"ס שם, ונשאר בצ"ע. ועיי' רש"י שם: לכן פירוש חדש קא משמע לן בעל הדישה בדברי התוספות, דלפי' כותנא דהמוכסין נותנין בעל כרחיה דמקבל, ולא בעל כרחיהו וידהו, וכ"כ בורכי משה לעיל סימן שסא אות א עיי"ש, וכן צוטט שיטת רבינו תם בדברות משה ריש סימן מה, עיי"ש וצ"ע: לכן דאיתא שם ולא הוי שינוי רשות "אא"כ מכרו או נתנו לאחר", וכן בס"ד שם שאם "מכרו הגזול או נתנו לאחר". ומ"ש "מכרו כ"י או החליף" נראה דדייק מרסחם שם רבינו ולא חילק בין אופני המכירה. ("במזומנים" דנקט נראה דר"ל "בכסף", דלא מסתבר דר"ל ולאופקי בהקפה דלפי' אין סברא לחלק בכך וגם אין רמז לזה בסיומן שסא):

לדן לפנינו במרדכי כדי "להציל": להן לפנינו במרדכי מה "שהוציא": לן תיבות "מוכסים דלא טרח" ליתא בכתי' א, ג, רק בכתי' ב תרפס. חיל המרדכי (השלם) לפנינו אבל גבי ליסטים "שנטלו כסותו בעל כרחו ושוב נתנו לו כסות אחרת בליסטים גוי דסתמא לא מייאש יחזיר" בתנא "כיון דלא הוציא יציאה להציל", ע"כ: לן לפנינו ברמב"ם ואם "היה" ותיק, ותיבות "תלמיד חכם" ליתא: להן לפנינו בגמרא "שלי", וכ"ה בנרפס. ובכ"י דפרי' הנוטח ככפנים: לטן עיין הגהות והערות לעיל סימן שסא אות א: מן כ"ה בדפרי', ובנרפס "הגייס". עיין הגהות והערות לעיל סימן שסא אות י: